

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 0 2 5 1 1 2 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

Izpitna pola 2

Narodna zgodovina

Ponedeljek, 30. avgust 2010 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli. Pri reševanju si pomagajte s slikovnim gradivom.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

SLOVENCİ V PRVI JUGOSLOVANSKI DRŽAVI

1. Imenujte državo, znotraj katere je živela večina Slovencev pred 1. svetovno vojno. Kaj se je zgodilo s to državo ob koncu vojne?

(2 točki)

2. Že pred 1. svetovno vojno se je med južnimi Slovani pojavila ideja o njihovi združitvi. Nastali so različni predlogi o načinu združevanja, ki so proti koncu vojne dobivali konkretnjšo obliko. Tako sta Jugoslovanski odbor in Jugoslovanski klub oblikovala vsak svojo zamisel združevanja. Smiselno povežite pojme v desnem stolpcu z ustreznim pojmom v levem stolpcu tako, da ustrezno veliko črko iz levega stolpca vpišete na ustrezno črtico v desnem stolpcu.

(3 točke)

A	Jugoslovanski klub	___	politična emigracija iz Avstro-Ogrske
		___	majniška deklaracija
		___	Krfska deklaracija
B	Jugoslovanski odbor	___	jugoslovanski poslanci v dunajskem parlamentu
		___	Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev
		___	združitev Slovencev, Hrvatov in Srbov v samostojno državo pod habsburškim žezlom

3. Ker dunajska vlada ni pokazala pravega zanimanja za izpolnitev državotvornih zahtev svojih nenemških narodov, so ti začeli razmišljati o lastnih nacionalnih državah. Tako je bila 29. 10. 1918 ustanovljena tudi Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS), a je obstajala le dober mesec dni. Iz zemljevida 1 razberite in zapišite, kateri južni Slovani so bili vključeni v Državo SHS. Kje je bil sedež te države in kdo je bil prvi predsednik Narodnega vjeća (Narodne vlade)? Pojasnite dva vzroka za njen kratkotrajni obstoj.

(4 točke)

Zemljevid 1

(Vir: Weber, T. in Novak, D., 1996: 20. stol. v zgodovinskih virih, besedi in slikah, str. 12. DZS. Ljubljana)

4. Narodni svet s sedežem v Ljubljani je 31.10.1918 imenoval slovensko narodno vlado, ki je skoraj povsem samostojno urejala vse zadeve v slovenskih deželah znotraj Države SHS. Navedite štiri področja oziroma naloge s katerimi se je ukvarjala Narodna vlada v času svojega kratkega obstoja.

(2 točki)

... Gen. polkovnik Wurm poroča, da se je odpeljal danes zadnji večji transport avstro-ogrskega vojaštva skozi ozemlje Narodne vlade SHS in se zahvaljuje Narodni vladi za naklonjenost in dejansko pomoč pri prehodu armade ...

(Vir: Jernejčič, R. A., 2001: Zgodovina na maturi 2, str.76. DZS. Ljubljana)

5. Zaradi nerešenih problemov je bil obstoj Države SHS kratek. Izhod iz nastalega položaja so takratni vodilni politiki videli v združitvi Države SHS s Kraljevino Srbijo. Navedite dan, mesec in leto združitve Države SHS s Kraljevino Srbijo. Kdo je razglasil združitev Države SHS s Kraljevino Srbijo. Navedite ime novonastale države s polnim nazivom (brez uporabe kratic).

(3 točke)

6. Kaj se je zgodilo z Narodno vlado Slovencev po združitvi Države SHS s Kraljevino Srbijo v novo skupno državo?

(1 točka)

7. Še pred koncem 1. svetovne vojne je italijanska vojska začela zasedati dele našega ozemlja na zahodu.
Kateri med vojno sprejeti sporazum je Italiji obljubljal del našega etničnega ozemlja na zahodu?
Ali so Italijani upoštevali v sporazumu določeno mejno črto?
- (2 točki)

8. Po razpadu Avstro-Ogrske je ostalo nerešeno tudi vprašanje naše severne meje. Nemški občinski odbor je razglasil Maribor z okolico za sestavni del nemško-avstrijske države.
Navedite ime in priimek Slovenca, ki ima največ zaslug za ohranitev naše etnične meje na Štajerskem.
Kakšen vojaški čin mu je podelil Narodni svet za Štajersko?
- (2 točki)

Slika 1

(Vir: Berzelak, S., 2002: Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole, str. 89. Modrijan, Ljubljana)

9. Tudi prostovoljci s Celjskega in Kranjskega so uspešno prodirali proti našim severnim etničnim mejam na Koroškem.
Povežite imeni obeh voditeljev prostovoljcev za našo severno mejo na Koroškem v levem stolpcu s krajema in osvojenima ozemljema tako, da veliko črko izpred ustreznega imena prenesete na prazni črtici pred ustrezen kraj oziroma osvojeno ozemlje.
- (2 točki)

A	Franjo Malgaj	_____	Zahodna Koroška
B	Alfred Lavrič	_____	Borovlje
		_____	Mežiška dolina
		_____	Velikovec

10. Določitev naše severne in zahodne meje je bila prepuščena odločitvi na pariški mirovni konferenci. Ta je zaradi spornega ozemlja na Koroškem določila plebiscit, vendar Slovencem ni prinesel ugodne rešitve.
Pojasnite tri vzroke neuspešnosti plebiscita za Slovence.

(3 točke)

Slika 2

(Vir: Berzelak, S., 2002: Zgodovina 2 za tehniške in druge strokovne šole, str. 89. Modrijan, Ljubljana)

11. Še bolj neugodno za Slovence se je končalo reševanje vprašanja naše zahodne meje. Med spodnjimi trditvami obkrožite tri, ki pravilno opisujejo način reševanja vprašanja naše zahodne meje in posledice.

(3 točke)

- A Meja med Kraljevino SHS in Kraljevino Italijo je bila določena na pariški mirovni konferenci.
- B Jugoslovanska diplomacija si je uspešno izbojevala zahodno mejo na nekdanji avstrijsko-italijanski meji.
- C Z rapalsko pogodbo 1920. leta je bila določena meja med Kraljevino SHS in Italijo po črti: Peč–Triglav–Jalovec–Vogel–Porezen–Hotedrščica–Logatec–Planina–Kastav.
- D Pariška mirovna konferenca je prepustila reševanje vprašanja zahodne meje kar prizadetima državama, to je Kraljevini SHS in Kraljevini Italiji.
- E Zahodna meja je bila določena z rapalsko pogodbo tik pred 2. svetovno vojno.
- F Po določitvi naše zahodne meje je več kakor 300.000 Slovencev ostalo znotraj Kraljevine Italije.

12. Na oblikovanje naše severovzhodne meje z Madžarsko so vplivali živahni dogodki tik po vojni. V reševanje spornega vprašanja se je na strani antantnih sil dejavno vključila tudi Kraljevina SHS.

(3 točke)

Kateri dogodek je povzročil poseg antantnih sil na Madžarskem?

Na prazni črti vpišite imeni dveh držav, ki sta jima navedeni pokrajini pripadali po razpletu dogodkov na Madžarskem.

Porabje je pripadlo (ime države) _____

Prekmurje je pripadlo (ime države) _____

13. Leta 1921 so v Kraljevini SHS sprejeli ustavo. V krajšem razmišljanju opišite to ustavo. Pri tem upoštevajte naslednja izhodišča: katero ime se je oprijelo te ustave in zakaj, imenujte dva naroda, ki jima ni priznavala nacionalnih pravic, kako je bila po tej ustavi upravno razdeljena Kraljevina SHS, naštejte vsaj dve pozitivni lastnosti te ustave in opišite, kdaj in s katerim dogodkom je ustava nehala veljati.

(5 točk)

Člen 11.

Stanovanje je nedotekljivo. Oblastvo ne sme ukreniti nobenega pregledovanja, ne raziskovanja v stanovanju državljanovem, razen v primerih, ki jih je določil zakon, in na način, ki ga je predpisal zakon.

Člen 12.

Svoboda vere in vesti je zajamčena. Usvojena veroizpovedanja so enakopravna pred zakonom ter smejo svoj verozakon javno izpovedovati. Uživanje državljanskih in političnih pravic je nezavisno od veroizpovedanja.

Člen 13.

Tisk je svoboden. Ne sme se ukreniti nobena preventivna odredba, ki preprečuje izhajanje, prodajanje in razširjenje spisov in časopisov. Cenzura se sme ustanoviti samo ob času vojne ali mobilizacije, in sicer za stvari, naprej določene z zakonom.

Člen 14.

Državljeni imajo pravico združevanja, zborovanja in dogovarjanja. Natančnejša določila o tem predpiše zakon.

(Vir: Webr, T., Novak, D., 1996: 20. Stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah, str. 21. DZS, Ljubljana)

14. Politično življenje med Slovenci se je po prvi svetovni vojni nadaljevalo. Kateri trije politični tabori oziroma stranke so v času Kraljevine SHS najpomembnejši na Slovenskem? Kateri tabor dobiva v dvajsetih letih najmočnejšo podporo med Slovenci? Razložite, zakaj ima ta tabor med volivci največjo podporo. (3 točke)
15. Z ustanovitvijo Kraljevine SHS je doživelo spremembe tudi slovensko gospodarstvo. Na kratko opišite dve od teh sprememb. (2 točki)
16. V obdobju med obema vojnama se je na Slovenskem ukvarjalo s kmetijstvom še okoli 60 odstotkov prebivalstva. Večino časa je bila ta panoga v krizi. Navedite dva problema, s katerima se je spopadalo slovensko kmetijstvo v tem času. (2 točki)

17. Precejšen del kapitala v gospodarstvu je bil tujega izvora. Oglejte si preglednico 1 in odgovorite na vprašanja.

Iz katere države prihaja največ tujega kapitala?

Katera država, nastala iz nekdanje avstro-ogrske monarhije, je največ vlagala v predvojno jugoslovansko gospodarstvo?

(2 točki)

Preglednica 1

<i>Država</i>	<i>Delniški kapital v mio.</i>
<i>Nemčija in Avstrija</i>	<i>162.00</i>
<i>Velika Britanija</i>	<i>462.00</i>
<i>Belgija</i>	<i>110.50</i>
<i>Madžarska</i>	<i>53.00</i>
<i>Češkoslovaška</i>	<i>223.50</i>
<i>Francija</i>	<i>716.00</i>
<i>ZDA</i>	<i>289.50</i>

(Vir: Jernejčič, R. A., 2001: *Zgodovina na maturi 2*, str.100. DZS. Ljubljana)

18. Kraljevini SHS ni uspelo notranje utrditi države, zato so bile v njej neprestano hude napetosti. Vrhunec so dosegle z streljanjem v ljudski skupščini junija 1928. Zaradi napetosti v državi je kralj uvedel diktaturo.

Kako je bilo ime kralju, ki je uvedel diktaturo?

Navedite dve spremembi, ki ju je uvedel kralj z razglasitvijo diktature.

(2 točki)

19. Med kraljevo diktaturo so državo razdelili na nove upravne enote. Kako so se imenovale upravne enote, na katere je bila tedaj razdeljena država?

(1 točka)

20. V času diktature so s posebnim odlokom na novo spremenili tudi ime države. Kako se je po novem imenovala država?

(1 točka)

21. Nezadovoljstvo ljudi z diktaturo se je povečevalo. Meščanske stranke so svoje zahteve v tem času javno izrazile v t. i. »punktacijah«. Med drugim je svoje zahteve v tem času predstavila Slovenska ljudska stranka.

Naštete dve zahtevi Slovenske ljudske stranke, izražene v »punktacijah« leta 1932.

(2 točki)

22. Med obema vojnama so na Slovenskem zelo napredovali šolstvo, znanost, kultura in umetnost. Na črto pred imenom in priimkom ustvarjalcev iz tistega časa zapišite ustrezno črko področja, s katerim so se ukvarjali.

(3 točke)

A	pesništvo	_____	Marij Kogoj
B	arhitektura	_____	Friz Pregl
C	znanstveno delo	_____	Oton Župančič
D	skladateljstvo	_____	Prežihov Voranc
E	slikarstvo	_____	Božidar Jakac
F	pisateljstvo	_____	Jože Plečnik

23. V obdobju med obema vojnama smo Slovenci dobili prvo univerzo. Sprva je imela samo pet fakultet.

Katerega leta je bila ustanovljena univerza v Ljubljani?

Naštete dve fakulteti, ki ju je prvotno imela ljubljanska univerza.

(2 točki)

24. V zelo težkem položaju so se po prvi svetovni vojni znašli Slovenci v Italiji. Najprej italijanska nacionalistična, še bolj pa fašistična vlada sta jim kratili najosnovnejše narodne pravice.

Naštete dva ukrepa ali dejanja fašističnih oblasti, s katerima so poskušali izbrisati Slovence kot narod.

(2 točki)

25. Tudi druge slovenske manjšine so v času med obema vojnama občutile močan raznarodovalni pritisk.

Povežite našete slovenske manjšine z ustreznimi pogodbami, teorijami in kratico tako, da črko izpred manjšine vpišete v ustrezen prazen prostor na desni:

A	porabski Slovenci	___	vindišarska teorija
B	primorski Slovenci	___	bazoviške žrtve
C	avstrijski Slovenci	___	vendska teorija
		___	mirovna pogodba v Saint Germainu
		___	mirovna pogodba v Trianonu
		___	TIGR

(3 točke)

Prazna stran

Prazna stran